

نحوه نوشتن پروپوزال

کلاس روش تحقیق
خانم دکتر هاشمی زاده

موضوع: نوشتن پایان نامه, پروپوزال

در این مقاله نحوه نگارش پروپوزال کارشناسی ارشد به طور کامل شرح داده شده است. پروپوزال همان طرح تحقیق می باشد که در حدود ۶ تا ۱۵ صفحه می باشد.

این راهنما که به اختصار حاوی برخی مفاهیم و جنبه های روش تحقیق و طراحی تحقیقات علمی است، به منظور سهولت کار دانشجویان در تکمیل مناسب فرم طرح تحقیق پایان نامه کارشناسی ارشد فراهم آمده است. در تکمیل این مختصر و برای اطلاع بیشتر، به دانشجویان توصیه می شود پیش از تکمیل فرم طرح تحقیق پایان نامه، به کتابهای تخصصی روش تحقیق، بویژه در رشته تحصیلی خود، مراجعه نمایند. به هر حال، پیش از دریافت و تکمیل فرم طرح تحقیق پایان نامه، ضروری است دانشجویان به کسب آگاهیهای لازم درباره مقررات مربوط به دوره آموزشی، بویژه زمان در اختیار برای تدوین پایان نامه و همچنین مقررات دانشگاه و دانشکده در زمینه انتخاب پایان نامه تحصیلی مبادرت ورزند.

موضوع یا مساله انتخابی توسط دانشجویان برای پایان نامه تحصیلی قاعداً باید حاوی نکات و خصوصیات زیر باشد:

الف) موضوع پایان نامه باید با آموزشهای دوره تحصیلی هماهنگی و انطباق داشته باشد.

ب) پایان نامه باید حاوی موضوع و مساله ای تخصصی و مشخص در محدوده جغرافیایی معین باشد.

ج) موضوع و مساله مورد تحقیق باید جدید و مستلزم نوآوری علمی و تحقیقاتی باشد .

د) دانشجو پس از انتخاب موضوع ، باید با مراجعه به منابع و مراجع معتبر ، از تکراری نبودن موضوع مورد مطالعه خود اطمینان کامل حاصل نماید .

ه) فرم طرح تحقیق پایان نامه باید به صورت تایپ شده ، در ۳ نسخه تکمیل و پس از تأیید استادان راهنما و مشاور ، حداقل ۱۰ روز پیش از تشکیل جلسه شورای تحصیلات تکمیلی گروه آموزشی مربوط ، تحویل گردد .

انتخاب اساتید مشاور و راهنما:

الف) برای تکمیل فرم طرح تحقیق پایان نامه ، لازم است دانشجویان با توجه به موضوع و قلمرو تحقیق خود از یک سو و تخصص و تجربه آموزشی و پژوهشی استادان از سوی دیگر ، به انتخاب استاد یا استادان راهنمای پایان نامه خود مبادرت ورزند . انتخاب استاد یا استادان مشاور بر عهده استاد یا استادان راهنمای پایان نامه است .

ب) بر این اساس ، لازم است دانشجو موضوع و مساله مورد علاقه خود را به اطلاع استاد راهنما برساند و پس از تعیین استادان مشاور ، با بهره گیری از راهنماییهای لازم ، به تنظیم و تدوین موضوع و مساله مورد تحقیق و همچنین تکمیل فرم طرح تحقیق پایان نامه بپردازد .

ج) آشکار است که دانشجو موظف است در تمام مراحل تکمیل فرم مورد نظر ، استادان راهنما و مشاور خود را در جریان امر قرار داده، از نقطه نظرات آنان در جهت تنظیم مناسب موارد مربوط بهره گیری نماید .

د) تمامی مطالب و موارد مندرج در فرم طرح تحقیق پایان نامه باید پس از بررسیهای لازم به تأیید استادان راهنما و مشاور رسانده شود .

طراحی تحقیق:

برای پیشبرد مناسب هر تحقیق علمی ، دسترسی به چارچوبهای مناسب تحقیق الزامی است . طراحی تحقیق به نوع و دامنه اهداف ، طبیعت مسأله مورد بررسی و روشهای مناسب برای پیشبرد آن بستگی دارد . به این ترتیب ، برای طراحی مناسب تحقیق باید توجه داشت که هر طرح تحقیق بایستی لاقلاً شامل اجزاء زیر که با یکدیگر در ارتباط تنگاتنگ و کنش متقابل قرار دارند ، باشد :

الف) تعریف قالب تحقیق و مسأله مورد بررسی ؛

ب) بیان ماهیت تحقیق ؛

ج) تبیین منابع تحقیق ؛

د) تبیین اهداف تحقیق ؛

ه) محدوده مکانی تحقیق ؛

و) محدوده زمانی تحقیق ؛

ز) ابعاد و دامنه تحقیق ؛

ح) زمینه های عینی انتخاب داده ها و امکان دستیابی به اطلاعات ؛

ط) انتخاب فنون و روشهای گرد آوری داده ها و اطلاعات مورد نیاز ؛ و بالاخره ،

به سخن کوتاه ، جنبه هایی که بر این اساس در طراحی تحقیق مطرح می شوند را به طور کلی می توان به این

صورت پاسخ به پرسشهای (چه چیزی ؟) ، (کجا ؟) ، (چرا ؟) ، (چه موقع ؟) ، (از چه طریقی ؟) در نظر

گرفت . علاوه بر این ، طرح تحقیق باید حاوی جنبه های زیر باشد :

از چه دیدگاهی با مسأله مورد بررسی برخورد خواهد شد ؟

چه روشهایی مورد استفاده قرار خواهد گرفت ؟

کدام فنون و تدابیر بیشترین تاثیر را در پیشبرد مطلوب تحقیق به دنبال خواهد داشت ؟

عنوان بندی تحقیق:

انتخاب عنوان تحقیق نخستین گام در طراحی تحقیق به شمار می رود. عنوان تحقیق باید روشن، موجز و فشرده و گویای مساله مورد بررسی باشد. برای تعمیق بیشتر بررسیها و تحدید مناسب دامنه تحقیق، لازم است قلمرو تحقیق هم از نظر مکانی و هم از نظر زمانی محدود گردد.

در همین ارتباط، گاهی بر جنبه یا جنبه های معینی از موضوع تحقیق تاکید می شود؛ در این گونه موارد، پس از عنوان اصلی تحقیق، از عبارت با تاکید بر ... استفاده می شود. در برخی موارد دیگر، عنوان تحقیق با مورد شناسی همراه می شود که در این گونه موارد، پس از عنوان اصلی، لفظ مورد ... به کار می رود.

انواع تحقیق:

تحقیق علمی انواع گوناگونی دارد. انواع تحقیق علمی را می توان به طرق مختلف و بر مبنای معیارهای متنوع تعیین نمود. در فرمهای تحقیقاتی، از جمله فرم طرح تحقیق پایان نامه تحصیلی، معمولاً انواع زیر پیش بینی شده است که در اینجا تعریف هر یک از آنها مطرح می گردد:

الف) مطالعه کاربردی :

این نوع مطالعه به تحقیقاتی گفته می شود که به منظور تدوین و گسترش مهارتها و شیوه های جدید و نیز حل مسایل مربوط به موضوع یا محدوده مورد بررسی طراحی و اجرا شود.

ب) مطالعات نظری :

این گونه مطالعات غالباً با هدف افزایش شناخت علمی نسبت به رخدادها و پدیده ها ، در پی اثبات صحت و سقم داوریهها ، فرضیات ، نظریه ها ، و احکام علمی است .

ج) مطالعات بنیادی :

این نوع مطالعه از لحاظ پای بندی به مباحث محض علمی ، به مطالعات نظری شباهت دارد . با این تفاوت که نظریه پردازی را با میدان تجربه از طریق بررسی های میدانی در هم می آمیزد و از این لحاظ در پی محک زدن نظریه در میدان عمل است .

علاوه بر این ، نوع دیگری از مطالعات نیز مطرح است که به مطالعات اجرایی شهرت یافته اند . این گونه مطالعات معمولاً از تحقیقاتی به شمار می روند که با هدف از پیش تعیین شده در پی یافتن راههای بهینه به اجرا در آوردن سیاستها ، برنامه ها و طرحهای عمرانی و توسعه ای هستند .

۱- بیان مسئله و موضوع تحقیق

مسئله تحقیق خود حول موضوعی از موضوعات مختلف دور خواهد زد؛ یعنی محقق باید قادر باشد در چارچوب موضوع (یا به عبارت بهتر : مقوله یا قضیه ای کلی) ، مساله ای یافته ، به تدوین آن بپردازد . مثلاً در قالب مقوله جمعیت شهری ممکن است توجه محقق به مساله مهاجرتهای ناخواسته روستائیان به شهرها جلب گردد و یا در قالب قضیه چشم اندازهای طبیعی ، به مساله تخریب اراضی و گسترش فرسایش خاک توجه

نماید . به این ترتیب ، هر تحقیق علمی عملاً با طرح و تدوین یک مساله آغاز می گردد ، زیرا که هدف غایی انجام هر تحقیق ، اساساً ، یافتن پاسخ مناسب برای جنبه های مجهول یک مورد و یا چاره جویی مناسب برای مسائل و مشکلات موجود است .

بیان دقیق مساله ، یا آنطور که معمولاً نوشته می شود ، محقق باید از میان پیچیدگی رخدادهای مورد مشاهده ، موارد مهم و مرتبط (تعیین کننده) را که به بهترین وجه در تبیین مساله مورد بررسی به کار می آیند ، انتخاب نماید . به عبارت دیگر ، بتواند از این طریق ، ارتباطات بنیادی موجود میان عناصر گوناگون پیچیدگی (مساله) را نشان دهد .

طرح مساله ، در واقع شرط اساسی طراحی مناسب هر گونه طرح تحقیق کارآمد به شمار می رود . در واقع ، تحقیق علمی زمانی آغاز می شود که مساله ای عینی یا ذهنی مطرح گردد ؛ البته ، توانمندی محقق در دیدن مسائل و مشکلات چیزی نیست که با آموزشهای رایج دانشگاهی فراهم آید ؛ این امر به استعداد های ذاتی ، نکته سنجی فردی و البته به تحصیلات و ممارست محقق در امور پژوهشی بستگی دارد . با این وجود ، برای تدوین مساله تحقیق می توان شرایط لازم را فراهم آورد ؛ مطالعه مآخذ مناسب در زمینه روشهای تحقیق ، تامل و تدقیق درباره موضوع مورد نظر ، مراجعه به افراد اهل فن (تحقیق) و جستجوی منابع اطلاعاتی و مطالعه دقیق مآخذ در دسترس از جمله این شرایط به شمار می رود . البته در این راه محقق موفق خواهد بود که بتواند با دیدی پرسشگر و انتقادی امور مذکور را به انجام رسانده ، حس کنجکاوی و قدرت تفکر خود را نسبت به موضوع تحقیق گسترش دهد . بر این مبنا ، می توان برای تدوین مساله تحقیق مراحلی قائل شد که فائدتاً عبارتند از :

۱ - یافتن مساله ای حول یک موضوع که به راه حل نیازمند باشد ؛

۲ - تعیین حدود و دامنه تحقیق .

۳ - قابل اجرا بودن تحقیق.

۲- سوالات و فرضیه تحقیق

محقق برای توجه و جهت دادن به روند بررسی خود ، پرسشهایی مطرح می سازد . آشکار است که هر قدر اطلاعات محقق نسبت به مساله مورد بررسی بیشتر باشد ، بهتر می تواند به طرح سوالات مناسب درباره مساله مورد تحقیق بپردازد . به این ترتیب محقق می کوشد تا بر اساس دانسته ها و اطلاعات اولیه خود درباره ماهیت ، ویژگیها و روندهای حاکم بر رخداد یا پدیده مورد بررسی و یا عوامل و نیروهای اثرگذار بر آن ، به طرح پرسشهایی درباره آن بپردازد . این پرسشها که برای توجه و جهت دادن به روند بررسی مطرح می گردند ، با چرا ؟ چگونه ؟ و چه چیز ؟ شروع می شوند .

به دنبال آن ، محقق لازم است برای سؤالات خود ، پاسخ (یا پاسخهای) مناسب و درخور ارائه نماید . بیان علمی این گونه پاسخها در قالب عبارات منطقی را فرضیه می نامند . به عبارت دیگر ، فرضیه حکم یا گمانه ای زیرکانه و علمی است که محقق درباره ماهیت ، ارتباط و چگونگی شکل گیری اولیه ، تحول و آینده یک پدیده یا رخداد ابراز می دارد .

به این ترتیب ، هر فرضیه قاعدتاً باید دارای ویژگیهای زیر باشد :

الف) از نظر علمی روشن و در عین حال ، استوار و منطقی باشد ؛

ب) در چارچوب مباحث علمی قابل توجیه و ادراک باشد ؛ و

ج) از نظر روش شناسی و شیوه های تحقیقاتی قابل بررسی و پیگیری باشد .

آزمون فرضیات :

فرضیات یا پیش فرضها تنها از طریق بررسیهای دقیق علمی اثبات یا رد می شوند . به هر تقدیر ، پیش از آزمون

فرضیه ها لازم است پرسشهای زیر به درستی مطرح و پاسخ داده شوند :

۱ - آیا مفاهیم مورد استفاده اصولاً قابل بررسی هستند ، یعنی مفاهیم و متغیرها را می توان در وضعیتهای

مشخص تبیین نمود ؟

۲ - آیا رابطه بین متغیرها طوری هست که بتوان صحت و سقم آن را از طریق عملیات تحقیقاتی به اثبات

رساند ؟ آیا از قبل شاهدی دال بر صحت یا سقم این رابطه وجود دارد ؟

۳ - آیا می توان طرح تحقیق جدی و مناسبی را بر مبنای آن پیش بینی نمود ؟

۴ - آیا متغیرها در همین چارچوب مطرح هستند یا می توان آنها را به همین نحو در وضعیتهای دیگر نیز به

کار گرفت ؟

۵ - آیا توان تعمیم منوط به محیط و مکان خاص است . یعنی تنها در بستر و محدوده مورد بررسی صادق است یا می توان آن را ضمناً در سایر وضعیتهای محیطی یا مکانی نیز اعمال نمود ؟ در این ارتباط ، برای آزمون فرضیات تحقیق راههای مختلفی وجود دارد . یکی از این راهها ، به کارگیری گروه کنترل یا نمونه های شاهد در حین بررسی جامعه آماری مورد مطالعه است .

۶ - اگر برخی از عوامل دخیل در روند بررسی در معرض تغییر قرار دارند ، آیا عوامل به درستی قابل تشخیص و تفکیک هستند تا محقق بتواند چگونگی تغییر این عوامل در روند تحقیق را ارزیابی نماید ؟ و بالاخره

۷ - آیا نظام تحقیق طوری طراحی شده است که ارتباط بین اجزاء به درستی برقرار شده باشد و در وضعیتهای خاص امکان پیش بینی را نیز فراهم آورد ؟

از سوی دیگر ، نباید تصور شود که محقق الزاماً باید به دنبال اثبات بی چون و چرای صحت فرضیات خود باشد . بلکه پیش و بیش از آن باید در جستجوی نتایج مثبت و یا منفی آن در روند بررسی دقیق و به دور از تعصب باشد . ضمناً باید توجه داشت که نتایج منفی در این زمینه به همان اندازه اهمیت دارند که نتایج مثبت .

۳- اهداف تحقیق

البته نخستین هدف در مطالعه علمی ، دانش افزایی و پربار کردن بدنه شناخت و معرفت بشری در زمینه ای معین است . از این گذشته ، هدف تحقیق می تواند حول شناسایی عوامل و نیروهای تاثیر گذار بر پدیده یا

رخداد مورد مطالعه و همچنین راههای بهینه سازی وضعیت و یا چاره جویی برای مساله یا معضل مورد بررسی طراحی شود .

۴- ضرورت انجام تحقیق

ضرورت مطالعه در زمینه های معین را پیش از هر چیز ناشناخته بودن کلیت و یا ابعادی از پدیده یا رخداد مورد بررسی تعیین می کند . در برخی از موارد ضرورت مطالعه از طریق فوریت حل مساله و یا چاره جویی برای معضلات خاص مبتلا به توجیه می شود . در این ارتباط ، توضیح ضرورت هر مطالعه با اهداف متصور و تعیین شده برای آن بستگی مستقیم دارد .

۵- پیشینه تحقیق

در پیشینه تحقیق ، تمام مطالعاتی که به طریقی با موضوع و مساله مورد بررسی ارتباط دارند ، مورد بررسی و ارزیابی قرار می گیرند . این مطالعات ممکن است در محل یا حیطة مکانی مورد بررسی و یا در سایر محلها و نواحی به انجام رسیده باشد . به هر تقدیر ، در این قسمت محقق می کوشد با بررسی مطالعات مشابه دیگر ، به وجوه تمایز مطالعه خود با دیگر بررسیها بپردازد و از این طریق ، جنبه های نوجویانه و بدیع بررسیهای خود را نشان دهد . مقالات ، پایان نامه ها ، طرحهای تحقیقاتی (با ذکر مختصری از نتیجه کار) و نقشه های زمین شناسی در این قسمت گنجانده می شود .

۶- مراحل تحقیق

انجام تحقیق را قاعده‌تاً به مراحل چند تقسیم می‌کنند. برخی این مراحل را خلاصه و در سه - چهار مرحله مطرح می‌سازند. در عوض بعضی دیگر مراحل متعدد چندی را پیشنهاد می‌نمایند. البته می‌توان برای سهولت کار تمامی این مراحل گوناگون را به ۴ مرحله اصلی به شرح زیر تقسیم کرد:

الف) انتخاب و تدوین موضوع؛

ب) گردآوری داده‌ها و اطلاعات لازم؛

ج) طبقه‌بندی و تحلیل داده‌ها؛ و

د) ارائه یافته‌ها و نتایج تحقیق.

روشن است که هر یک از مراحل بالا خود به زیر مرحله‌های چندی تقسیم می‌شوند. به این ترتیب، مراحل تحقیق را می‌توان به نحو منظم به شرح ذیل مطرح ساخت:

الف) تعیین محدوده موضوع یا مساله مورد بررسی؛

ب) بیان دقیق و روشن مساله یا موضوع مورد بررسی؛

ج) بیان روشن اهداف تحقیق؛

د) طراحی فرضیات بنیادی برای تحلیل و تفسیر نتایج؛

ه) تبیین و تعریف دقیق مفاهیم و کلیدواژه‌ها؛

و) جستجو و تعیین منابع تحقیق و گردآوری اطلاعات؛

ز) تعیین مقیاس و ابزار مورد نیاز برای پیشبرد بهینه تحقیق؛ و

ح) ارائه مناسب یافته های تحقیق با استفاده از شیوه های نموداری ، ترسیمی و بیان کلامی یافته ها و نتایج .

۷- شیوه های گردآوری اطلاعات

برای گردآوری داده های مورد نیاز جهت تحلیل ویژگیهای هر پدیده یا رخداد مورد بررسی به شیوه های مختلفی می توان متوسل شد . مراجعه به منابع آماری ، گزارشها و منابع تحقیقی ، انواع مشاهده ، پرسشگری میدانی ، انجام مصاحبه و نمونه گیری و نمونه برداری از این گونه شیوه ها به شمار می رود . محقق باید با توجه به ماهیت و دامنه تحقیق قادر باشد به انتخاب و اعمال شیوه های مناسب همت گمارد . در این راه ، مراجعه دانشجو به کتابهای روش تحقیق و مشورت با استادان راهنما و مشاور مسلماً راهگشا خواهد بود .

۸- نمونه گیری

در مطالعاتی که به دلایل منطقی ، استفاده از شیوه های نمونه گیری و نمونه برداری الزامی است ، می توان از روشهای مختلف و رایج نمونه گیری ، مانند نمونه گیری تصادفی ، سیستماتیک ، خوشه ای و مانند آن بهره گرفت . در این گونه موارد ، لازم است دانشجو با توجه به حجم جامعه آماری و دامنه بررسیهای خود ، نسبت به انتخاب شیوه نمونه گیری مناسب اقدام نماید . نمونه ها را می توان به شیوه های کیفی و یا کمی انتخاب نمود . برای انتخاب کمی نمونه ها ، روشها (و فرمولهای) مختلفی برای تعیین حجم نمونه وجود دارد که در این مورد ضروری است ، دانشجو به کتابهای مناسب روش تحقیق مراجعه نماید .

۹- روش های تحلیل

در تحلیل داده ها معمولاً از روشهای کمی و آماری استفاده می شود . امروزه ، برنامه های نرم افزاری مختلفی برای تحلیل آماری داده ها در اختیار است . آشکار است که در تحلیل داده ها می توان از روشهای کیفی نیز بهره گرفت .

۱۰- منابع

منابع و مآخذ اساسی که در اجرای پایان نامه از آنها استفاده خواهد شد ، به ترتیب حروف الفبای نام خانوادگی مؤلف و به صورت ذیل نوشته شود :

کتابها : نام خانوادگی (کامل) - نام (مخفف) - سال چاپ - عنوان کتاب - مترجم - انتشارات - تعداد

صفحات کتاب

مقالات : نام خانوادگی (کامل) - نام (مخفف) - سال چاپ - عنوان مقاله - مترجم - منبع مقاله - شماره

جلد - شماره صفحات مقاله

حتی الامکان از منابع خارجی نیز استفاده شود و سایتهای و نشانیهای اینترنتی معرفی گردد . ضمناً منابع می

بایست با محتوای مطالب تناسب داشته باشد